

W. J. Broad munkadefiníciója ugyanerről: azok a cikkek feleslegesek, amelyek elsősorban azért keletkeznek, mert a szerzőnek szakmailag aktívnak és produktívnak kell látszania, szemben a valódi óhajjal új, eredeti és hasznos kutatási eredmények közzétételére. A helyzet ritkán fekete-fehér, kevés az olyan eset, amikor egyértelműen etikátlan közzétételről van szó.

A felesleges publikációk hatása

Két kategóriáról beszélhetünk: az egyik a tudományos kommunikációs folyamattal és a kutatási közösséggel kapcsolatos, a másik a gazdasági hatással. Sokszor kérünk olyan folyóiratcikket, amelyről eredetileg azt gondoljuk, hogy tartalma új, s csak később jövünk rá, hogy tartalma vagy megegyezik azzal, amit már ismerünk, vagy alig tér el attól. Ilyen esetekben a felhasználók és az információsztárszolgáltatók részéről az erőforrások pazarló elosztásáról beszélhetünk. Valószínűleg nagyobb kárt okoz azonban az, hogy ez csökkenti az információsztárszolgáltatóknak és a végfelhasználóknak a tudományos kommunikációs folyamat integritásába vetett hitét.

A könyvtári és információs közösség

Az elsődleges információ előállítói (szerzők) mellett a felesleges publikációk a könyvtári és információs közösséget is érintik. Káros hatásuk megnyilvánul a folyóiratok előfizetési díjának folyamatos növekedésében, új folyóiratok megjelenésében, a folyóiratok színvonalának csökkenésében. A könyvtárak nem nagyon foglalkoznak ennek okaival, inkább csak hatását érzékelik. A szélesebb értelemben vett tudományos közösség azonban hisz abban, hogy az információsztárszolgáltatók központi szerepet játszanak a tudományos folyóiratok magas színvonalának fenntartásában. Nem mesterséges korlátokat kell tehát állítani az új folyóiratok elé, hanem folyamatosan kell figyelni a meglévő és a tervezett folyóiratok hasznosságát és minőségét.

A projekt

- A projekt céljai a következők:
- meghatározni a felesleges közlemények mértékét a tudományos folyóiratokban;
 - a jelenség valódi természetét megvizsgálni.
- A projekt három jól elkülöníthető szakasza:
- *módszertan* kifejlesztése – online források használatával – a láthatóan felesleges cikkek meghatározására;
 - a cikkek halmazának *összehasonlító szövegelemzése* a cikkek közötti átfedés vagy duplikáció mértékének meghatározására;
 - *információgyűjtés* a tudományos kommunikációs láncban annak lemérésére, mennyire vannak tisztában ezzel a jelenséggel a folyóiratkiadók, folyóirat-szerkesztők, időszaki kiadványokkal foglalkozó könyvtárosok.

* * *

A kiadók közül sokan a könyvtárosok és az információsztárszolgáltatók szerepét csak abban látják, hogy tárolják és kezelik az információt. A minőség biztosításának felelőssége azonban túl nagy ahhoz, hogy kizárólag az információk használóira lehetne bízni. A könyvtáros szakmával jobban meg kell ismertetni a tudósokra, kutatókra nehezedő publikációs kényszert. Ez jelentheti az első lépést. A következő teendő a cikkek minőségének garntálása lehet; ehhez jobb stratégiát kell találni a tudományos folyóiratok és tartalmuk minőségének megítélésére.

/ANDERSON, P.: *Excessive publication in scholarly journals: what information managers need to know.* = *Managing Information*, 5. köt. 3. sz. 1996. p. 24., 27–28./

(Murányi Péter)

Az első közös katalogizálási projekt Oroszországban

A központi katalogizálás története Oroszországban 1925-ben kezdődik a Glavpolitprosvet irányítása alatt létrehozott Központi Katalogizálási Iroda keretében. Ezután az Állami Lenin Könyvtár (mai nevén Orosz Állami Könyvtár) és a Könyvtári és Bibliográfiai Tanulmányok Tudományos Kutatóintézete vett részt a projektben. A munka azonban csak 1949-ben kapott lendületet, amikor irányítása az Össz-szövetségi Könyvkamarához került, és

kapcsolódott a kurrens nemzeti bibliográfia előállításához. Az *Orosz Könyvkamara* 46 éven keresztül volt a központi katalogizálás intézménye. Az utolsó néhány évben azonban, különösen 1993–1995-ig a könyvkamara elvesztette vezető szerepét, amit az is bizonyít, hogy növekszik a különbség az orosz könyvtárak által kapott dokumentumok és a róluk készült könyvkamarai katalóguscédulák száma között. Ugyanakkor a könyvkamara

az orosz könyvtermésnek csupán 60-70%-át kapja meg, előfordul, hogy ennél is kevesebbet.

Az utóbbi években a könyvkamara kibővítette szolgáltatásait, és a központi katalogizálás eredményeként létrejövő bibliográfiai információkat a cédulák mellett géppel olvasható formában (hajlékonylemezen) is közreadja. Ugyanakkor egyre több könyvtár maga dolgozza fel állományát.

1993-tól keresik a szakemberek a meglévő rendszer korszerűsítésének útját. A megoldást a nagy könyvtárak és a könyvkamara együttműködésében látják, amelynek során a nemzeti nyomtatott irodalomról – az OCLC-hez hasonló – decentralizált feldolgozással központi bibliográfiai adatbázist hoznak létre.

1995-ben az Orosz Federáció Kulturális Minisztériuma irányításával megkezdődött az első közös katalogizálási projekt. Megvalósítását nehezíti a könyvtárakat összekötő számítógépes hálózat hiánya. Az egyedüli közös rendszer a *Tudományos és Műszaki Irodalom Központi Katalógusa*, amelyet az Orosz Nemzeti Tudományos és Műszaki Könyvtár (orosz rövidítése GPNTB) 1987 óta működtet.

Másik fontos feladat a globális információrendszerbe való bekapcsolódás, a külföldi dokumentumok katalogizálásakor a már kész eredmények átvétele, és az orosz irodalomról adatok szolgáltatása az érdeklődőknek.

A közös katalogizálási projekt fő céljai a következők:

- egységes rendszer kidolgozása a hazai dokumentumok közös katalogizálásához, az adatok központi tárolása és hozzáférhetővé tétele a részt vevő könyvtárak és más felhasználók számára;
- szabad és széles körű hozzáférés biztosítása az orosz könyvtári és információs erőforrásokhoz és más országok adataihoz;
- nagy teljesítményű, Internet-alapú adatátviteli központ kialakítása a külföldi adatbázisok hasznosítására (beleértve az OCLC-t is), és a bibliográfiai információcserére;
- az online katalógusok kialakítására és működtetésére fordított pénzügyi, munkaerő- és anyagi források csökkentése, elsősorban a párhuzamos feldolgozások kiküszöbölésével;

➤ retrospektív katalóguskonverzió az ország valamennyi könyvtárában.

A kialakítandó Orosz Közös Katalogizálási Központ előtt álló főbb műszaki feladatok:

- a könyvtárak közötti bibliográfiai és egyéb információcseréhez szükséges információs és nyelvi kompatibilitás megteremtése;
- az információs és nyelvi kompatibilitás megteremtése a központi adatbázis, a tagkönyvtárak OPAC-jai és a felhasználó intézmények között, valamint a legfejlettebb nyugati rendszerekkel (elsősorban az OCLC-vel);
- közös adatbázis kialakítása a tagkönyvtárak által beszerzett hazai és külföldi irodalom feldolgozásához és tárolásához;
- könyvtári és információs szolgáltatások nyújtása a felhasználók igénye szerint, az orosz dokumentumállomány alakulásának koordinálása;
- új formák, módszerek bevezetése az orosz könyvtári szolgáltatásokba.

A közös katalogizálási központ általános működési elvei:

- az ISBD-n alapuló, közös nemzeti katalogizálási szabályok;
 - nemzeti adatcsere-formátum (a UNIMARC orosz változata);
 - egységes hardver és szoftver használata.
- A munka során figyelembe veszik a hazai és külföldi tapasztalatokat és a realitásokat, mint például:

- a már működő hazai számítógépes rendszerek (Orosz Könyvkamara, GPNTB);
- az orosz nemzeti katalogizálási szabályok és a nemzetközi szabályok összhangja;
- a GPNTB-ben a távadat-feldolgozás terén szerzett jártasság.

A központ létesítésének kezdeti szakaszát az állami költségvetés fedezi. A rendszer alapítója és a tagjai által fizetett hozzájárulás a rendszer tulajdona. A későbbiekben a felhasználók a rendszer tanácsa által meghatározott díjakért vehetik igénybe a szolgáltatásokat.

/KASPAROVA, N. N.–SHRAIBERG, Y. L.: The first project of cooperative cataloguing in Russia. = International Forum on Information and Documentation, 22. köt. 2. sz. 1997. p. 30–32./

(Viszocsekné Péteri Éva)